

שמואל פֿלאַצ'ה. סוחר, שודד ים ודיפלומט, בין מרקש לאמסטרדם. מ' גרסיה-ארנל וח' ויכרס. ירושלים, מאגנס, תשפ"א. כב+249 עמ'. (02-6586659)

פרופסורית ממדריד ופרופסור מאמסטרדם נפגשו תוך כדי חיטוט וחיפוש אחרי מסמכים שונים בארכיון הלאומי של ספרד בטיירה שליד העיר סימנקס במרכז ספרד, והתוצאה הייתה מחקר משותף על דמות מיוחדת במינה שחיה בין השנים ש"י-שע"ו (1550-1616) במרחבים שבין מרוקו, ספרד, פורטוגל, הולנד ואנגליה. כצאצא של מגורשי ספרד שהשתקעו בעיר פֿס שבמרוקו שנא הרב שמואל פלאצ'ה (פלאג'י) את הספרדים הנוצרים בכל ליבו, אך ידע לעשות עמם עסקים ולתווך בינם לבין הסולטן המרוקאי כאשר מרוקו הייתה בגדולתה. זה לא הפריע לו לשדוד בשליחות נסיכים מרוקאיים אוניות ספרדיות שחזרו עמוסות של מאמריקה הצפונית והדרומית, והאגדה מספרת שבספינת הדגל שלו היה גם בית כנסת קטן שבו התפלל ולמד בין קרב לקרב... אחרי שכמעט נתלה באנגליה כשודד ים כאשר אונייתו נסחפה לשם בסערה (הוא יצא זכאי במשפט כשהוכיח שהוא היה בשליחות צבאית מרוקאית), הוא עבר להולנד והיה ממייסדי הקהילה הספרדית באמסטרדם ושימש בה כקונסול מרוקו. כל מעשי תוקפו וגבורתו ועיסוקיו המרובים יחד עם משפחתו הענפה שאירו את אותותיהם במסמכים ללא-ספור בארכיונים של חמש מדינות לפחות, והם מובאים בספר זה בצורה מפורטת. מהדורה ראשונה של הספר יצאה לאור בספרדית בשנת תשנ"ט והיא תורגמה לשפות רבות כולל ערבית, והמהדורה הזו הראשונה בעברית היא מהדורה מורחבת ומתוקנת ותורגמה בהשגחת ובליווי שני המחברים. נוסף לסיפור ההיסטורי רחב-היריעה שנפרש כאן, שמגובה כמעט כולו כאמור במסמכים ובתעודות, מתגלית כאן דמות של יהודי מיוחד, מקפיד במצוות, דואג לאחיו היהודים בנפש ובחומר וברוח בכל מקום שאליו הגיע, שהתנהל בחוכמה ובפקחות תוך ניצול מצבים משתנים בעולם האכזר שבו חי לטובת עצמו ומשפחתו ועמו. בהקדמה מוזכר 'קרב שלושת המלכים' שאירע בשנת של"ח (1578) שבו נוצחו בקרב ימי גדול מלכי ספרד ופורטוגל והוסר באופן סופי החשש של כיבוש מרוקו ע"י הנוצרים, וחג 'פורים הנוצרים' שנהגה מאז לחגוג קהילת יהודי מרוקו עד דורנו. ואכן מצאתי ב'לוח דבר בעתו' ליום ב' אלול ציון לחגיגות 'פורים די לוס כריסטיאנוס', השם בלאדינו של החג שחגגו יהודי מרוקו דורות רבים בעקבות הניצחון שהציל גלות שלמה ויקרה משיעבוד נוצרי קשה, קרב שהיה גם אבן דרך בחייו הפרטיים והציבוריים של רבי שמואל פלאג'י גיבור ספרנו.